

HALFJAARBERICHT 2016

IN VERGELIJKING MET RECORD EERSTE HALFJAAR 2015 (+6,8%) **OVERSLAG HAVEN ROTTERDAM NEEMT 3,0% AF**

- Olie(producten) op hoog niveau gebleven, daling met name bij kolen, ertsen, containers
- Toename marktaandeel 0,3 procentpunt
- Verwachting overslag heel 2016 dicht in de buurt van 2015
- Omzet Havenbedrijf Rotterdam vrijwel gelijk
- Nettoresultaat € 96,6 miljoen; € 26,0 miljoen lager door eenmalige afkoop renteswap

Vergeleken met een zeer goed eerste halfjaar 2015 (toename overslag met 6,8%) is de overslag van goederen in Rotterdam in het eerste halfjaar 2016 met 3,0% afgenomen. De daling was het sterkst in het droog massagoed (-9,9%). Hoewel er iets minder nat massagoed werd overgeslagen (-1,1%), is het volume ruwe olie en olieproducten nog steeds op een historisch zeer hoog niveau. 2,3% minder containers (TEU) passeerden de haven. De offshore sector heeft een aantal omvangrijke projecten gerealiseerd, maar lijdt onder de teruggelopen investeringen in de olie- en gaswinning.

Het marktaandeel van Rotterdam in de Hamburg - Le Havre range nam toe van 38,0% in het eerste kwartaal van 2015 tot 38,3% in het eerste kwartaal van 2016. Overall presteert het Rotterdamse havenbedrijfsleven daarmee in de huidige lastige macro-economische omstandigheden goed ten opzichte van dat in de concurrerende havens.

De omzet in de eerste helft van 2016 is € 336,9 miljoen, dat is € 2,0 miljoen lager dan in de eerste helft van 2015. Het zeehavengeld daalde met € 5,8 miljoen, voornamelijk veroorzaakt door een daling van de overslag. De inkomsten uit contracten zijn gestegen met € 4,5 miljoen. Het netto resultaat in de eerste helft van 2016 is € 96,6 miljoen, in 2015 was dit € 122,5 miljoen. Dit verschil wordt vrijwel geheel veroorzaakt door een gedeeltelijke afkoop van de renteswap. Hierdoor zijn de financiële lasten in 2016 gestegen met € 29,3 miljoen ten opzichte van 2015 maar zullen de toekomstige rentelasten dalen. Naar verwachting zijn de investeringen voor heel 2016 ongeveer gelijk aan 2015.

Het Rotterdamse haven- en industriecomplex heeft te maken met een grote dynamiek. Het Klimaatakkoord van Parijs, onduidelijkheid over de manier waarop de energietransitie (inter)nationaal vorm krijgt, de gevolgen van een Brexit en opkomend protectionisme, de aanhoudend lage olieprijs, digitalisering van de samenleving, vorming van nieuwe allianties van containerrederijen en dergelijke leiden tot onzekerheid, maar zeker ook tot kansen. De komende jaren zijn naar verwachting twee ontwikkelingen van bijzonder belang voor de haven: de energietransitie en de digitalisering. Op beide terreinen is de haven goed voorbereid om hierin slagen te maken. Juist de omvang van het Rotterdamse energie- en chemiecluster, de grootte van de logistieke stromen en het feit dat hier toonaangevende bedrijven zijn gevestigd, maken dat de uitgangspositie gunstig is. Of het nu gaat om de mogelijkheden voor het vergroten van efficiency, voor biobased productie, voor benutting van overtollige warmte, voor opvang en opslag van CO₂ of voor het efficiënter organiseren van logistieke processen door slimme ict-toepassingen. Innovatie is bij veel van deze processen een sleutelbegrip. Het afgelopen halfjaar zijn op het vlak van energietransitie en digitalisering verschillende concrete stappen gezet.

VERSLAG VAN DE DIRECTIE

OVERSLAG EN ONTWIKKELINGEN

IN DE HAVEN

In de Rotterdamse haven zijn in het eerste halfjaar in totaal 3,0% minder goederen overgeslagen. In de meeste marktsegmenten zijn de behandelde volumes geringer dan in het zeer goede eerste halfjaar 2015.

DROOG MASSAGOED

Met uitzondering van agribulk is het volume van alle verschillende soorten droog massagoed afgenomen. De overslag van erts en schroot daalde 8,8%, vooral omdat de Europese staalproductie achterblijft door een toevloed van goedkoop Chinees staal. Er werden minder kolen voor elektriciteitscentrales aangevoerd door onder andere de toename van de wind- en zonne-energie, sluiting van twee Nederlandse kolencentrales en afbouw van voorraden. Daar staat tegenover dat de twee nieuwe centrales op de Maasvlakte juist meer kolen verbruikten dan vorig jaar. In totaal daalde de overslag van kolen met 18,4%. Het overig droog massagoed nam 7,0% af. Het betreft onder andere grondstoffen voor de metaalindustrie en de chemie. De overslag van agribulk nam 9,9% toe. De groei van deze categorie is vooral gestuurd door de aanvoer van soja uit Brazilië.

In totaal is 39,3 miljoen ton droog massagoed overgeslagen. Dat is 17% van de totale overslag.

NAT MASSAGOED

De overslag van nat massagoed nam 1,1% af en blijft daarmee op een historisch zeer hoog niveau. Er is 2,6% minder ruwe olie aangevoerd, maar met een totaal van meer dan 50 miljoen ton is dit aan de bovenkant van de bandbreedte waarbinnen de overslag van ruwe olie zich al decennia bevindt. De olieprijs is laag waardoor marges voor de raffinaderijen gunstig zijn, hoewel deze wat zijn teruggelopen. Opmerkelijk is dat er net als vorig jaar olie vanuit het Midden-Oosten via Rotterdam naar het Baltisch gebied vervoerd is. De overslag van minerale olieproducten bleef op vrijwel gelijk niveau (-0,2%). Minder doorvoer van Russische stookolie, als gevolg van een lagere productie door onderhoud-stops van Russische raffinaderijen, werd gecompenseerd door de toegenomen overslag van diesel, nafta en kerosine. De overslag van LNG daalde 24,2%, met name omdat er in het eerste kwartaal minder vraag naar wederuitvoer van LNG was. De categorie overig nat massagoed liet een plus

GOEDERENOVERSLAG (GROOT ROTTERDAM) (IN DUIZENDEN TONNEN)	JAN-JUN 2016	JAN-JUN 2015	VERSCHIL IN %
Ertsen en schroot	15.401	16.894	-8,8%
Kolen	12.750	15.615	-18,4%
Agribulk	5.217	4.748	9,9%
Overig droog massagoed	5.913	6.332	-6,6%
SUBTOTAAL DROOG MASSAGOED	39.313	43.650	-9,9%
Ruwe aardolie	50.335	51.675	-2,6%
Minerale olieproducten	46.241	46.348	-0,2%
LNG	861	1.136	-24,2%
Overig nat massagoed	15.583	15.115	3,1%
SUBTOTAAL NAT MASSAGOED	113.020	114.273	-1,1%
CONTAINERS	63.026	64.847	-2,8%
Roll-on/Roll-off	11.118	10.718	3,7%
Overig stukgoed, lash	2.643	2.693	-1,9%
SUBTOTAAL OVERIG STUKGOED	13.760	13.411	2,6%
TOTAAL OVERSLAG (IN DUIZENDEN TONNEN)	229.120	236.182	-3,0%
CONTAINEROVERSLAG (IN TEU x 1.000)	6.094	6.237	-2,3%

zien van 3,1%, vooral door een kleine toename van de overslag van biodiesel.

In totaal is 113,0 miljoen ton nat massagoed overgeslagen. Dat is 49% van het totaal.

ExxonMobil startte dit voorjaar met de bouw van een hydrocracker: een investering van ongeveer een miljard dollar die de productie van schonere brandstoffen mogelijk maakt en laat zien dat ExxonMobil overtuigd is van de kwaliteit van het Rotterdamse haven- en industriecomplex. Shell heeft een vergelijkbaar project aangekondigd voor de raffinaderij in Pernis. Gunvor heeft de raffinaderij van Kuwait Petroleum overgenomen. Het moederconcern van de biobrandstoffabriek van Abengoa is in de problemen geraakt, wat leidt tot de overname van de Rotterdamse fabriek door Alco. Met name BTT, LBC, Rubis en Koole investeerden in steigers en/of tanks voor de opslag van nat massagoed. De LNG-breakbulkterminal van GATE en de biopropanfabriek van Neste zijn de tweede helft van dit jaar operationeel.

CONTAINERS EN BREAKBULK

De overslag van containers is in het eerste halfjaar afgenomen met 2,3% in TEU (eenheidsmaat voor containers) en met 2,8% in gewicht. De containeroverslag liep vanaf het tweede kwartaal 2015 licht terug, maar heeft sinds eind vorig jaar de weg naar boven weer gevonden. Het totale containervolume in de Hamburg – Le Havre range is iets gedaald, vooral door de verminderde export naar China en Brazilië. Feedervolumes naar het Verenigd Koninkrijk, Spanje en Portugal namen iets toe, in tegenstelling tot die naar Rusland. Het shortseaverkeer gaf een vergelijkbaar beeld: een daling van het verkeer naar Rusland, terwijl dat naar het Verenigd Koninkrijk toenam. De groei van de Britse economie was, naast de aanhoudende vluchtelingenproblematiek rond Calais, ook de belangrijkste reden voor de toename van het roll on roll off verkeer met 3,7%. Het overig stukgoed daalde 1,9%, met name door een afname van projectlading.

In totaal is 6,1 miljoen TEU overgeslagen met een totaal gewicht van 63,0 miljoen ton. Dat is 28% van het totaal. De overslag van breakbulk (roll on roll off en overig stukgoed) was 13,8 miljoen ton, oftewel 6% van het totale volume in Rotterdam.

Het op de twee nieuwe containerterminals op Maasvlakte 2 overgeslagen volume is in het eerste halfjaar flink toegenomen. Beide terminals handelen nu substantiële volumes af. De afhandeling van de binnenvaart is sterk verbeterd; vorig jaar deed zich hierin nog congestie voor. Een van de belangrijkste ontwikkelingen in de achterliggende periode was het bereiken van een onderhandelingsakkoord begin juli in de dialoog tussen containerbedrijven, vakbonden en het Havenbedrijf over werkzekerheid voor de ruim 3.500 medewerkers in deze sector. Het onderhandelingsakkoord wordt nu met een positief advies door de vakbonden aan de leden voorgelegd waarna het naar verwachting eind augustus definitief wordt. Dit zorgt voor duidelijkheid en rust in de sector, wat van belang is nu zich nieuwe allianties in de containervaart vormen die nieuwe rotatieschema's maken en onderhandelen met de verschillende terminals in de Hamburg – Le Havre range. De nog steeds voortgaande schaalvergroting (het aantal 18.000+ TEU schepen neemt toe van 37 nu tot 109 in 2019) speelt Rotterdam daarbij in de kaart. Al deze ontwikkelingen samen maken dat Rotterdam goed gepositioneerd is in de concurrentie met de andere Noordwest-Europese containerhavens.

OFFSHORE

De offshore sector heeft een aantal omvangrijke projecten gerealiseerd, waarvan de meest zichtbare de werkzaamheden aan de Pioneering Spirit en de Balder zijn. De sector heeft het echter zwaar door de sterk teruggelopen investeringen in de olie- en gaswinning als gevolg van de aanhoudend lage olieprijs. De sector heeft ook last van plotseling gewijzigde inspectiewerkzaamheden, die afwijken van de gangbare, internationale aanpak. De vooruitzichten voor de realisatie van windturbineparken op zee zijn een stuk gunstiger dan die in de olie- en gasindustrie. Met een groot aantal partijen is de 'Rotterdamse coalitie voor offshore windindustrie' gepresenteerd met als doel in deze groeiemarkt een grotere rol te spelen. Met Sif is voortvarend gebouwd aan een terminal op Maasvlakte 2. In het derde kwartaal start Sif hier de productie van funderingen van offshore windturbines en faciliteiten voor de olie- en gasindustrie. Het Havenbedrijf zet in op zowel het faciliteren van de winning van olie en gas, als ontmanteling van platforms en het realiseren van windparken.

ENERGIETRANSITIE

Het Rotterdamse industriecluster gaat naar verwachting een grote rol spelen in de energietransitie binnen Nederland. De schaal van het cluster, de omvang van de CO₂-uitstoot, de aanwezigheid van verschillende productieketens en het feit dat in de haven mondiaal toonaangevende bedrijven zijn gevestigd, maken dat de mogelijkheden om hier substantieel bij te dragen aan de energietransitie groot zijn. Het kan daarbij gaan om de het vergroten van de efficiency, biobased productie, benutting van overtollige warmte van de industrie, opvang en opslag van CO₂, gebruik van schone fossiele brandstoffen als LNG, toepassing van power-to-liquids technologie etc. Het Havenbedrijf wil in al dit soort trajecten een voortrekkersrol spelen om te zorgen dat enerzijds de ambitieuze mondiale klimaatdoelstellingen gerealiseerd worden en anderzijds de Rotterdamse mainport ook op lange termijn een gezonde toekomst heeft. Het afgelopen halfjaar is afgesproken dat Shell Pernis restwarmte van het raffinaderijcomplex gaat leveren aan de Rotterdamse stadsverwarming. Het gaat om warmte voor 16.000 huishoudens. Dit is een belangrijke stap in de ontwikkeling van een regionaal netwerk dat overtollige warmte van bedrijven naar verschillende Zuid-Hollandse steden en het Westland brengt. De CO₂-uitstoot in de regio gaat daarmee fors naar beneden. De opzet is te beginnen met het benutten van warmte van de 'fossiele' industrie en vervolgens ook hernieuwbare bronnen aan te sluiten. Eerstvolgende grote stap is de aanleg van de zogenoemde Leiding over West. De aanhoudende politieke discussie over een mogelijke sluiting van kolencentrales, een relatief grote en eenvoudig aan te sluiten warmtebron, maakt dat in dit dossier momenteel helaas weinig voortgang wordt geboekt.

DIGITALISERING

Digitalisering biedt grote mogelijkheden om logistieke processen efficiënter te organiseren. De ideeën over real-time data applicaties zijn legio, maar de praktijk van de logistiek blijkt weerbarstig. Het Havenbedrijf heeft het Rotterdam Logistics Lab opgezet waarin in samenwerking met klanten en start-ups gewerkt wordt aan logistieke applicaties die data toegankelijk maken en met name planners in de logistiek helpen de efficiency van logistieke ketens te verbeteren. Doel is te zorgen dat ketens via Rotterdam efficiënter worden en de ease of doing business wordt vergroot. Infrastructuur wordt daardoor beter benut, de kosten gaan naar beneden en de haven van Rotterdam wordt aantrekkelijker. Een concreet voorbeeld is het project Port Call Optimization waarin het Havenbedrijf samen met verschillende klanten werkt aan een platform voor uitwisseling van nautische informatie en voor scheepsplanningen. Door betrouwbare, actuele data over bijvoorbeeld waterdiepte kan de beladingsgraad en daarmee de efficiency verbeterd worden.

INNOVATIE

Bij zowel de energietransitie als digitalisering is innovatie essentieel. Het Havenbedrijf heeft daarom de afgelopen tijd veel aandacht besteed aan het versterken van het innovatie-ecosysteem, van prijzen voor studenten tot een fonds om veelbelovende bedrijven van kapitaal te kunnen voorzien. Belangrijke resultaten uit het afgelopen halfjaar zijn de lancering van een centrum voor 3D metaal printen dat de status van Field Lab heeft gekregen, en de eerste editie van het accelerator programma PortXL. Voor dat laatste zijn twaalf start-ups uit verschillende werelddelen gescout, die drie maanden lang in Rotterdam hebben deelgenomen aan het accelerator programma. Een aantal heeft inmiddels contracten met Rotterdamse bedrijven voor pilotprojecten. Alle twaalf hebben besloten zich in Rotterdam te vestigen.

FINANCIËN

Ten opzichte van de eerste helft van 2015 is de omzet in het eerste halfjaar van 2016 met € 2,0 miljoen gedaald. Dit is onder meer het gevolg van een daling van het zeehavengeld met € 5,8 miljoen en een stijging van de inkomsten uit contracten met € 4,5 miljoen. Het zeehavengeld is met name gedaald door een daling van de overslag. De inkomsten uit contracten zijn met name toegenomen door nieuwe contracten en indexeringen.

De operationele lasten zijn in de eerste helft van 2015 € 1,7 miljoen hoger dan in de eerste helft van 2015 voornamelijk door hogere personeelslasten (5%) en hogere exploitatielasten (3%). De afschrijvingen zijn, exclusief de bijzondere waardevermindering in 2015, gelijk gebleven ten opzichte van de eerste helft van 2015.

De financiële baten en lasten zijn toegenomen met € 29,3 miljoen door de gedeeltelijke afkoop van de renteswap. Op basis van de meest recente liquiditeitsprognose is vastgesteld dat er een lagere financieringsbehoefte is dan bij het afsluiten van de renteswap in 2009 werd verwacht. Deze lagere financieringsbehoefte leidt ertoe dat minder renteafdekking nodig is. Daarom is besloten om 10% van de renteswap van in totaal € 1 miljard af te kopen. Hiervoor is € 59,4 miljoen betaald. Daarvan is € 32,0 miljoen als rentelast verwerkt in het resultaat, omdat dit gedeelte zonder de afkoop

ineffectief zou worden. Bovenstaande ontwikkelingen hebben in de eerste helft van 2016 geleid tot een daling van het netto resultaat ten opzichte van het eerste halfjaar van 2015 met € 26,0 miljoen.

De belangrijkste investeringen voor het eerste halfjaar van 2016 zijn de realisatie van kademuren voor SIF en Koole Terminals, renovatie van de grofsmederij op het voormalige RDM terrein en de realisatie van een tweede ligplaats voor Stena Line. Naar verwachting zijn de totale investeringen van heel 2016 ongeveer gelijk aan het niveau van heel 2015 (€ 151,1 miljoen). Met onder meer de verwachte realisatie van de Container Exchange Route en de aanleg van het Theemswegtracé houdt Havenbedrijf Rotterdam de komende jaren het investeringsniveau tussen de € 150 miljoen en € 200 miljoen.

Een gezonde kasstroom is nodig om verplichtingen na te kunnen komen en te kunnen blijven investeren in de infrastructuur van de haven. De operationele kasstroom van € 116,7 miljoen is in het eerste halfjaar van 2016 € 78,1 miljoen lager dan in de eerste helft van 2015, voornamelijk veroorzaakt door de afkoop van de renteswap voor € 59,4 miljoen. De betalingen voor de investeringen (€ 55,6 miljoen) en het dividend (€ 91,0 miljoen) vormen in de eerste helft van 2016 het grootste deel van de investerings- en financieringskastroom. Per saldo zijn de totale liquide middelen ten opzichte van het begin van het boekjaar afgenomen met € 38,3 miljoen. De verwachting is dat in de tweede helft van 2016 de kasstroom ten opzichte van de eerste helft van 2016 zal verbeteren.

HALFJAARCIJFERS 2016

VERKORTE BALANS PER 30 JUNI 2016

(Voor resultaatbestemming)

ACTIVA	30-6-2016	31-12-2015
(BEDRAGEN X € 1.000)		
Vaste activa		
Materiële vaste activa	3.645.753	3.657.822
Financiële vaste activa	84.892	82.604
	3.730.645	3.740.426
Vlottende activa		
Voorraden	623	605
Vorderingen	167.985	123.901
Geldmarktfondsen	0	25.019
Liquide middelen	63.667	76.966
	232.275	226.491
TOTAAL ACTIVA	3.962.920	3.966.917
PASSIVA		
(BEDRAGEN X € 1.000)		
Eigen vermogen	2.444.439	2.439.541
Voorzieningen	64.258	54.780
Langlopende schulden	1.202.725	1.215.667
Kortlopende schulden	251.498	256.929
TOTAAL PASSIVA	3.962.920	3.966.917

VERKORTE WINST-EN-VERLIESREKENING EERSTE HALFJAAR 2016

WINST-EN-VERLIESREKENING	JAN-JUN 2016	JAN-JUN 2015
(BEDRAGEN X € 1.000)		
Som der bedrijfsopbrengsten	336.896	338.910
Som der operationele lasten	-111.612	-109.869
RESULTAAT VOOR RENTE EN AFSCHRIJVINGEN	225.284	229.041
Afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen van vaste activa	-68.447	-75.703
BEDRIJFSRESULTAAT	156.837	153.338
Financiële baten en lasten	-63.812	-34.464
Resultaten deelnemingen	3.550	3.657
RESULTAAT	96.575	122.531

VERKORT KASSTROOMOVERZICHT EERSTE HALFJAAR 2016

KASSTROOMOVERZICHT	JAN-JUN 2016	JAN-JUN 2015
(BEDRAGEN X € 1.000)		
BEDRIJFSRESULTAAT	156.837	153.338
Afschrijvingen, mutaties in voorzieningen e.a.	69.678	61.248
Mutaties in werkkapitaal	-49.393	9.938
KASSTROOM UIT BEDRIJFSACTIVITEITEN	177.122	224.524
Ontvangen en betaalde interest	-60.360	-29.661
KASSTROOM UIT OPERATIONELE ACTIVITEITEN	116.762	194.863
Investeringskasstroom bruto	-55.624	-76.985
KASSTROOM UIT INVESTERINGSACTIVITEITEN	-55.624	-76.985
KASSTROOM UIT FINANCIERINGSACTIVITEITEN	-99.456	-113.874
SALDO KASSTROOM	-38.318	4.004
Saldo geldmiddelen per 1 januari	101.985	116.908
Saldo geldmiddelen per 30 juni	63.667	120.912
MUTATIE GELDMIDDELEN	-38.318	4.004

GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

BEDRIJFSACTIVITEITEN

Havenbedrijf Rotterdam is beheerder, exploitant en ontwikkelaar van het Rotterdamse haven- en industriegebied. Als naamloze vennootschap heeft Havenbedrijf Rotterdam twee aandeelhouders: gemeente Rotterdam (70,83%) en de Staat (29,17%).

De statutaire doelen van Havenbedrijf Rotterdam zijn:

- ontwikkeling, aanleg, beheer en exploitatie van het haven- en industriegebied in Rotterdam;
- bevorderen van een effectieve, veilige en efficiënte scheepvaartafwikkeling in de Rotterdamse haven en het aanloopgebied voor de kust.

Havenbedrijf Rotterdam creëert economische en maatschappelijke waarde door te investeren in nieuwe haventerreinen, in openbare infrastructuur zoals wegen in het havengebied en in klantspecifieke infrastructuur zoals kademuuren en aanlegsteigers. Om de scheepvaart optimaal af te wikkelen, investeert Havenbedrijf Rotterdam in een verkeersbegeleidend systeem, patrouillevaartuigen en incidentenbestrijding.

De belangrijkste inkomstenstromen van Havenbedrijf Rotterdam zijn afkomstig uit erfpacht en havengelden. Havenbedrijf Rotterdam geeft haventerreinen uit in erfpacht aan het havenbedrijfsleven, zoals op- en overslagbedrijven en de chemische industrie. Havengelden worden ontvangen van internationale rederijen wanneer hun schepen gebruikmaken van onze haven.

GRONDSLAGEN VOOR HET OPSTELLEN VAN HET HALFJAARBERICHT

Het halfjaarbericht is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving. Zoals toegestaan binnen RJ 394 'Tussentijdse Berichtgeving' bevat dit halfjaarbericht niet alle verplichte informatie van een volledige jaarrekening en moet daarom te samen met de jaarrekening 2015 worden gelezen. Op de halfjaarcijfers zijn dezelfde grondslagen van toepassing voor de waardering van activa en passiva en voor de resultaatbepaling als voor de jaarrekening 2015.

VRIJSTELLING CONSOLIDATIEPLICHT

Havenbedrijf Rotterdam maakt gebruik van de vrijstelling van de plicht om de gegevens te consolideren van deelnemingen indien de in de consolidatie te betrekken maatschappijen gezamenlijk een financiële betekenis hebben die te verwaarlozen is op het geheel van Havenbedrijf Rotterdam (RJ 217.304).

STELSEL- EN SCHATTINGSWIJZIGINGEN

In 2016 zijn er geen stelsel- en schattingswijzigingen doorgevoerd die invloed hebben op vermogen en resultaat.

OORDELEN EN SCHATTINGEN

Bij de toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van het halfjaarbericht vormt de leiding van Havenbedrijf Rotterdam zich diverse oordelen en schattingen. In 2016 zijn er geen significante wijzigingen in de wijze van oordelen en schatten.

SEIZOENSINVLOEDEN

De overslagvolumes zijn in beperkte mate onderhevig aan seizoensinvloeden zoals een toename van kolenoverslag in de wintermaanden en het effect van Chinees Nieuwjaar (februari) op de containeroverslag. De opbrengsten uit huur- en erfpacht contracten en de exploitatiekosten zijn niet of nauwelijks onderhevig aan seizoensinvloeden.

VENNOOTSCHAPSBELASTING

Havenbedrijf Rotterdam is op grond van artikel 6c van de Wet op de vennootschapsbelasting tot en met 2016 vrijgesteld van heffing van vennootschapsbelasting. De Europese Commissie heeft in januari 2016 besloten dat de Nederlandse zeehavens met ingang van 1 januari 2017 vennootschapsbelastingplichtig worden. In april 2016 heeft het Rijk dit besluit van de Europese Commissie overgenomen. Op dit moment is nog niet betrouwbaar vast te stellen wat de financiële impact hiervan is.

TOELICHTING OP DE VERKORTE BALANS EN WINST-EN-VERLIESREKENING

MATERIËLE VASTE ACTIVA

MATERIËLE VASTE ACTIVA (BEDRAGEN X € 1.000)	BOEKWAARDE 30 JUN 2016	INGEBRUIKNAME 2016	AFSCHRIJVINGEN IN 2016	DES- INVESTERINGEN	BOEKWAARDE 31 DEC 2015
Terreinen en infraplus	1.347.459	311	-11.335	-	1.358.483
Openbare infra, havenbekkens etc.	744.138	14.318	-19.773	-	749.593
Kademuren, steenglooiingen etc.	1.129.179	33.037	-22.566	-	1.118.708
Vaste bedrijfsmiddelen en overige	334.654	2.985	-14.773	-	346.442
VASTE ACTIVA	3.555.430	50.651	-68.447	-	3.573.226
		INGEBRUIKNAME	INVESTERINGEN	BOUWRENT	
Activa in aanbouw	90.323	-50.651	55.492	886	84.596
TOTAAL	3.645.753				3.657.822

De materiële vaste activa zijn in de eerste helft van 2016 afgenomen met € 12,1 miljoen door investeringen (€ 56,4 miljoen inclusief bouwrente) en afschrijvingen (-/- € 68,5 miljoen). De grootste investeringen in 2016 zijn de bouw van kademuren voor SIF en Koole Terminals, renovatie van de grofsmederij op het voormalige RDM terrein en de realisatie van een tweede ligplaats voor Stena Line.

In de eerste helft van 2016 is € 2,3 miljoen aan personeelslasten geactiveerd (eerste halfjaar 2015: € 2,2 miljoen). Dit betreft een redelijk deel van de direct aan de vervaardiging van een actief toerekenbare personeelslasten.

Per 30 juni 2016 is een impairment toets uitgevoerd. De toets is positief afgerond waardoor geen sprake is van een bijzondere waardevermindering.

FINANCIËLE VASTE ACTIVA

De financiële vaste activa zijn in de eerste helft van 2016 toegenomen met € 2,3 miljoen veroorzaakt door toename van de waarde van de deelnemingen (€ 2,8 miljoen) en afname van ontvangen reguliere aflossingen op langlopende vorderingen (-/- € 0,5 miljoen).

KORTLOPENDE VORDERINGEN

De kortlopende vorderingen zijn in de eerste helft van 2016 toegenomen met € 44,1 miljoen vanwege met name de afkoop van het effectieve gedeelte van de renteswap (€ 27,4 miljoen). Van dit bedrag heeft € 25,7 miljoen een langlopend karakter. Het geactiveerde deel wordt gedurende de looptijd van de onderliggende lening lineair geamortiseerd. Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar het hoofdstuk Financiële instrumenten en risicobeheersing.

GELDMARKTFONDSEN/ LIQUIDE MIDDELEN

De middelen bij het Deposito Fund zijn teruggehaald waardoor er geen saldo meer uitstaat bij Constant Net Asset Value fondsen. De liquide middelen staan geheel ter vrije beschikking. Voor een verklaring van de mutatie van de liquide middelen wordt verwezen naar het kasstroomoverzicht.

EIGEN VERMOGEN

EIGEN VERMOGEN (BEDRAGEN X € 1.000)	GEWOON AANDELEN- KAPITAAL	AGIO	WETTELIJKE RESERVES	OVERIGE RESERVES	TE BESTEMMEN RESULTAAT	TOTAAL
31 DEC 2014	900.000	391.200	30.190	774.581	215.374	2.311.345
Resultaat jan-jun 2015	-	-	-	-	122.531	122.531
Uitgekeerd dividend 2014	-	-	-	-	-89.177	-89.177
Bestemming resultaat 2014	-	-	-	126.197	-126.197	-
Reserve omrekenings- verschillen	-	-	3.846	-	-	3.846
Reserve deelnemingen	-	-	1.844	-1.844	-	-
TOTAAL MUTATIES JAN-JUN 2015	-	-	5.690	124.353	-92.843	37.200
30 JUN 2015	900.000	391.200	35.880	898.934	122.531	2.348.545
Resultaat jul-dec 2015	-	-	-	-	89.045	211.576
Reserve omrekenings- verschillen	-	-	1.951	-	-	5.797
Reserve deelnemingen	-	-	4.778	-4.778	-	-
TOTAAL MUTATIES JUL-DEC 2015	-	-	6.729	-4.778	89.045	217.373
31 DEC 2015	900.000	391.200	42.609	894.156	211.576	2.439.541
Resultaat jan-jun 2016	-	-	-	-	96.575	96.575
Uitgekeerd dividend 2015	-	-	-	-	-90.959	-90.959
Bestemming resultaat 2015	-	-	-	120.617	-120.617	-
Reserve omrekenings- verschillen	-	-	-718	-	-	-718
Reserve deelnemingen	-	-	986	-986	-	-
TOTAAL MUTATIES JAN-JUN 2016	-	-	268	119.631	-115.001	4.898
30 JUN 2016	900.000	391.200	42.877	1.013.787	96.575	2.444.439

VOORZIENINGEN

De post voorzieningen bestaat uit de voorziening voor toekomstige bodemsanering van € 43,3 miljoen en de voorziening voor personeelsregelingen van € 21,0 miljoen. De toename van de voorzieningen met € 9,5 miljoen wordt veroorzaakt door een dotatie aan de voorziening bodemsanering.

LANGLOPENDE SCHULDEN

LANGLOPENDE SCHULDEN	30 JUN 2016	31 DEC 2015
(BEDRAGEN X € 1.000)		
Leningen gemeente Rotterdam	58.883	62.132
Schulden aan kredietinstellingen	992.876	998.124
LENINGPORTEFEUILLE	1.051.759	1.060.256
OVERIGE LANGLOPENDE SCHULDEN	150.966	155.411
TOTAAL	1.202.725	1.215.667

De langlopende schulden zijn in de eerste helft van 2016 afgenomen met € 12,9 miljoen grotendeels veroorzaakt door reguliere aflossingen op de bestaande lening portefeuille (€ 8,5 miljoen) en reguliere aflossingen in relatie tot de afkoop van de bediening en onderhoud van bruggen en sluizen (€ 3,5 miljoen). Het kortlopende deel binnen de lening portefeuille (< 1 jaar) betreft € 21,5 miljoen.

De jaarlijkse rente over de leningen gemeente Rotterdam ligt in een bandbreedte van 4,81% tot 5,99%. Deze leningen zijn afgesloten in de periode 1996 - 2003. De rentevergoeding over de lening bij kredietinstellingen is gebaseerd op het 3-maands euribortarief + opslag. Deze rentevergoeding is gemaximeerd door middel van een renteswap naar een vast rentepercentage (zie hoofdstuk financiële instrumenten en risicobeheersing). Voor de faciliteiten zijn geen zekerheden verstrekt. Met financiers zijn ratio's overeengekomen. Net als in 2015 voldoen de ratio's in 2016 ruim aan de afgesproken normen.

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN REGELINGEN

Havenbedrijf Rotterdam is voorwaardelijke regelingen en meerjarige financiële rechten en verplichtingen aangegaan met gemeenten, externe partijen en deelnemingen. Deze regelingen en verplichtingen hebben voornamelijk betrekking op de ontwikkeling en het onderhoud van het haven- en industriecomplex Rotterdam, de zeehaven Dordrecht, de stadshavens van Rotterdam en interne bedrijfsvoering. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar de jaarrekening 2015.

FINANCIËLE INSTRUMENTEN EN RISICOBEHEERSING

De financiële instrumenten van Havenbedrijf Rotterdam, anders dan derivaten, dienen ter financiering van de operationele activiteiten van Havenbedrijf Rotterdam of vloeien direct uit deze activiteiten voort. Havenbedrijf Rotterdam maakt daarnaast gebruik van swaps om eventuele valuta-, prijs- en renterisico's af te dekken.

RENTESWAPS

Havenbedrijf Rotterdam heeft een renteswap uitstaan bij kredietinstellingen. De renteswap dient ter dekking van het renterisico op de variabele leningen alsmede de financieringsbehoefte op lange termijn die volgt uit de strategische ambities van de Ondernemingsstrategie en de Havenvisie 2030.

Op basis van het financieel plan en de lange termijn liquiditeitsprognose is vastgesteld dat er een lagere financieringsbehoefte is dan bij het afsluiten van de renteswap in 2009 werd verwacht. Deze lagere financieringsbehoefte leidt ertoe dat minder renteaftdekking nodig is. Daarom is besloten om op 16 juni 2016 € 100 miljoen notional, van de totale afgedekte positie van € 1 miljard af te kopen. Hiervoor is € 59,4 miljoen betaald. Van dit bedrag heeft € 32,0 miljoen betrekking op het deel van de renteswap dat zonder de afkoop ineffectief zou worden. Dit bedrag is verwerkt als rentelast in de winst- en verliesrekening. Het resterende deel van € 27,4 miljoen heeft betrekking op het effectieve deel van de hedge en is geactiveerd onder de vorderingen. Hiervan heeft € 25,7 miljoen een langlopend karakter. Het geactiveerde deel wordt gedurende de resterende looptijd van de onderliggende lening lineair geamortiseerd.

De berekende marktwaarde van de renteswap per 30-06-2016 bedraagt - € 543,2 miljoen (31-12-2015: - € 497,4 mln.). Dit is het bedrag dat Havenbedrijf Rotterdam zou moeten betalen als het Havenbedrijf de renteswap zou willen beëindigen. De stijging wordt met name veroorzaakt door de daling van de lange termijn variabele rente. De negatieve marktrente neemt af naarmate het verschil tussen de variabele swaprente en de vaste rente kleiner wordt. En naarmate de resterende looptijd korter is. Havenbedrijf Rotterdam is niet voornemens de swap voortijdig te beëindigen omdat met de renteswap het renterisico afgedekt wordt. Havenbedrijf Rotterdam past kostprijshedge-accounting toe. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar de jaarrekening 2015.

RISICO'S

Voor de identificatie, beheersing en rapportage van risico's hanteert Havenbedrijf Rotterdam een risicobeheersing- en control-systeem waarvoor de Algemene Directie eindverantwoordelijk is. Het systeem is gebaseerd op de internationaal geaccepteerde standaarden van de Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO) en staat beschreven in het jaarverslag 2015. De belangrijkste risico's die naar verwachting voor de tweede helft van 2016 van toepassing zijn, wijken op basis van huidige inzichten niet noemenswaardig af van de belangrijkste risico's die in het jaarverslag 2015 zijn opgenomen. Wel is het risico: "Uitfasering kolencentrales" breder getrokken en anders

geformuleerd, namelijk "Rotterdamse Haven haalt CO₂ reductie doelstellingen niet". Ten aanzien van het risico "Strengere wet- en regelgeving" en de daaraan gerelateerde invoering van vennootschapsbelasting is de huidige stand van zaken dat nog niet vast te stellen is wat de financiële impact is. Gesprekken met partijen worden voortgezet om de financiële impact beperkt te houden en het investerend vermogen op peil te houden.

SOM DER BEDRIJFSOPBRENGSTEN

BEDRIJFSOPBRENGSTEN	JAN-JUN 2016	JAN-JUN 2015
(BEDRAGEN X € 1.000)		
Netto omzet		
Zeehavengeld	146.587	152.395
Binnenhavengeld	7.065	7.115
Inkomsten uit contracten	174.502	169.956
TOTAAL NETTO OMZET	328.154	329.466
Overige bedrijfsopbrengsten	8.742	9.444
TOTAAL	336.896	338.910

De inkomsten uit zeehavengeld zijn met name afgenomen door de daling van de goederenoverslag met 3% ten opzichte van het eerste halfjaar van 2015. De inkomsten uit contracten (onder andere huur, erfpacht en kadegelden) zijn toegenomen door nieuwe contracten en indexeringen. De overige bedrijfsopbrengsten betreft voornamelijk de ontvangen bijdrage voor het Verkeerbegeleidend System.

SOM DER OPERATIONELE LASTEN

SOM DER OPERATIONELE LASTEN	JAN-JUN 2016	JAN-JUN 2015
(BEDRAGEN X € 1.000)		
Lonen, salarissen en sociale lasten	-52.549	-49.850
Exploitatielasten	-60.185	-58.199
Overige bedrijfskosten	1.122	-1.820
TOTAAL	-111.612	-109.869

Een redelijk deel van de direct aan de vervaardiging van een actief toerekenbare personeelslasten wordt geactiveerd. Van de personeelslasten is in het eerste halfjaar van 2016 € 2,3 miljoen aan kosten geactiveerd in de materiele vaste activa (eerste halfjaar 2015: € 2,2 miljoen). De overige bedrijfskosten bevat voornamelijk incidentele kosten en opbrengsten.

FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

FINANCIËLE BATEN EN LASTEN	JAN-JUN 2016	JAN-JUN 2015
(BEDRAGEN X € 1.000)		
Opbrengst langlopende vorderingen	144	182
Overige rentebaten	84	200
TOTAAL FINANCIËLE BATEN	228	382
Rentelasten financieringen	-60.655	-30.301
Rentelasten-calculatorisch	-3.823	-4.966
Geactiveerde rente over materiële vaste activa-in aanbouw	886	783
Overige financiële lasten	-448	-362
TOTAAL FINANCIËLE LASTEN	-64.040	-34.846
TOTAAL	-63.812	-34.464

De geactiveerde rente over de materiële vaste activa in aanbouw (bouwrente) wordt geactiveerd gedurende de periode van de vervaardiging van het actief. De bouwrente wordt berekend op basis van de gewogen gemiddelde rentevoet van het vreemd vermogen van Havenbedrijf Rotterdam. Het gehanteerde percentage in 2016 is 2,09% (2015: 2,23%).

De rentelasten zijn toegenomen door de afkoop van de renteswap. Van de afkoop van de notional van € 100 miljoen voor € 59,4 miljoen heeft € 32,0 miljoen betrekking op het deel van de renteswap dat zonder de afkoop ineffectief zou worden. Dit bedrag is verwerkt als rentelast. Het resterende deel van € 27,4 miljoen heeft betrekking op het effectieve deel van de renteswap. Dit bedrag is geactiveerd onder de vorderingen. Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar het hoofdstuk Financiële instrumenten en risicobeheersing.

VERBONDEN PARTIJEN

Alle groepsmaatschappijen en andere deelnemingen alsmede de gemeente Rotterdam en het Rijk worden aangemerkt als verbonden partij. Alle transacties met verbonden partijen zijn onder normale marktvoorwaarden aangegaan.

In de rentelasten is een bedrag van € 1,6 miljoen inbegrepen voor de gemeente Rotterdam (eerste halfjaar 2015: € 1,7 miljoen). Daarnaast is een bedrag van € 3,5 miljoen betaald aan de Gemeente Rotterdam voor afkoop bediening en onderhoud van bruggen en sluizen verwerkt in de langlopende schulden (eerste halfjaar 2015: € 8,2 miljoen waarvan € 2,7 miljoen verwerkt is in de exploitatie-lasten en € 5,5 miljoen in de langlopende schulden).

In de operationele lasten is een bijdrage aan Portbase B.V. begrepen van € 3,5 miljoen (eerste halfjaar 2015: € 3,7 miljoen). Het ontvangen bedrag van het Rijk van € 5,5 miljoen voor het onderhoud van de buitencontour is verwerkt in de materiële vaste activa in aanbouw.

Havenbedrijf Rotterdam N.V.

19 juli 2016

Algemene Directie

Drs. A.S. (Allard) Castelein	- President Directeur (CEO)
Ing. R. (Ronald) Paul	- Directeur Infrastructuur & Maritieme Zaken (COO)
Ir. P.R.J.M. (Paul) Smits CMA CTP	- Directeur Financiën & Informatievoorziening (CFO)

OVERIGE GEGEVENS

RESULTAATVERWERKING

Het nettoresultaat over de eerste helft van 2016 bedraagt € 96,6 miljoen. Dit is verwerkt in de halfjaarcijfers 2016 als 'Te bestemmen resultaat', als onderdeel van het eigen vermogen. Met het besluit van de Algemene vergadering van aandeelhouders in maart 2016 is het dividend 2015 (€ 91,0 miljoen inclusief dividendbelasting) in juni 2016 uitgekeerd en is het restant van het nettoresultaat uit 2015 (€ 120,6 miljoen) toegevoegd aan de overige reserves.

GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum geweest die nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum dan wel van belang zijn voor de oordeelsvorming van de gebruikers van het halfjaarbericht.

BEOORDELINGSVERKLARING

Aan: de algemene directie, raad van commissarissen en aandeelhouders van Havenbedrijf Rotterdam N.V.

OPDRACHT

Wij hebben de in dit halfjaarbericht opgenomen verkorte enkelvoudige tussentijdse financiële informatie over de periode van 1 januari 2016 tot en met 30 juni 2016 van Havenbedrijf Rotterdam N.V. te Rotterdam bestaande uit de verkorte balans, de verkorte winst-en-verliesrekening en de toelichting, beoordeeld. De algemene directie van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opstellen en het weergeven van de tussentijdse financiële informatie in overeenstemming met de in Nederland geldende Richtlijn voor de jaarverslaggeving 394 'Tussentijdse berichten'. Het is onze verantwoordelijkheid een conclusie te formuleren bij de tussentijdse financiële informatie op basis van onze beoordeling.

WERKZAAMHEDEN

Wij hebben onze beoordeling van de tussentijdse financiële informatie verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder Standaard 2410, 'Het beoordelen van tussentijdse financiële informatie door de accountant van de entiteit'. Een beoordeling van tussentijdse financiële informatie bestaat uit het inwinnen van inlichtingen, met name bij personen die verantwoordelijk zijn voor financiën en verslaggeving, en het uitvoeren van cijferanalyses en andere beoordelingswerkzaamheden. De reikwijdte van een beoordeling is aanzienlijk geringer dan die van een controle die is uitgevoerd in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden en stelt ons niet in staat zekerheid te verkrijgen dat wij kennis hebben genomen van alle aangelegenheden van materieel belang die bij een controle onderkend zouden worden. Om die reden geven wij geen controleverklaring af.

CONCLUSIE

Op grond van onze beoordeling is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de verkorte enkelvoudige tussentijdse financiële informatie over de periode van 1 januari 2016 tot en met 30 juni 2016 niet, in alle van materieel belang zijnde aspecten, is opgesteld in overeenstemming met de in Nederland geldende Richtlijn voor de jaarverslaggeving 394 'Tussentijdse berichten'.

Breda, 19 juli 2016

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. I. Bindels RA